

Congreskrant

1

Het negende congres van GroenLinks wordt gehouden in de Schouwburg te Gouda, op zaterdag 15 juni 1996. Inhoudelijk thema is het sociaal-economisch beleid, waarover het partijbestuur het congresstuk 'Van tweedeling naar herverdeling' heeft opgesteld. Behalve het congres is er ook een kort debat, met als onderwerp milieu en werkgelegenheid.

Regeling afvaardiging

De manier waarop het congres wordt samengesteld, is veranderd. Tot nu toe was het aantal afgevaardigden per afdeling beperkt; die beperking is echter opgeheven. Het aanwijzen van congresafgevaardigden is nog steeds de taak van de afdelingsledenvergaderingen, maar het aantal congresafgevaardigden wordt vrijgelaten. Een afdeling mag dus zelf uitmaken hoeveel van haar leden zij naar het congres stuurt. **Leden die afgevaardigd willen worden, kunnen dat melden aan de secretaris van de afdeling.** Half april krijgen de afdelingssecretarissen een formulier dat voor de aanmelding moet worden gebruikt. Aanmelding is mogelijk tot 15 mei.

Indiening amendementen

Het congres zal besluiten nemen over de tekst van de uitspraken uit het congresstuk 'Van tweedeling naar herverdeling'. Deze uitspraken zijn amendeerbaar. Dat geldt niet voor de toelichtingen: de tekst daarvan zal na het congres worden aangepast aan de dan definitief vastgestelde uitspraken.

Amendementen mogen worden ingediend door de afdelingen, het partijbestuur, de landelijke categorale groepen en groepen van ten minste 15 partijleden gezamenlijk. Voor de amendering moeten *amendementsformulieren* worden gebruikt, die op het partijbureau kunnen worden aangevraagd.

Sluitingsdatum voor het indienen van amendementen is 23 maart. Amendementen die na deze datum binnenkomen, worden niet meer in behandeling genomen.

Voorrondes

Ter voorbereiding van het congres worden in zes regio's verspreid over het land voorrondes gehouden. Deze voorrondes zijn bedoeld om de inhoudelijke discussie over het congres-thema te verdiepen en (mensen uit) afdelingen en groepen de gelegenheid te bieden gezamenlijk amendementen in te dienen of de amendering op elkaar af te stemmen. Leden worden opgeroepen gebruik te maken van deze mogelijkheid om de congresvoorbereiding inhoudelijk toe te spitsen.

Het congrespresidium draagt zorg voor de inhoudelijke gang van zaken bij de voorrondes. Elke bijeenkomst wordt gestart met een kort debat over een van de centrale thema's van dit congres: het idee van een voetinkomen in relatie tot de vraag of GroenLinks wat ziet in een arbeidsloos inkomen of er toch naar streeft ieder een plek te bieden op de (betaalde) arbeidsmarkt. Wat betekent dit voor de arbeidsduur, de visie op werkgelegenheid en op wat arbeid is, en de opvattingen over sociale zekerheid?

De partijbestuurders Ab Harrewijn en Els Veenis en de medewerkster van de Tweede-Kamerfractie Diana de Wolff zullen elk in twee bijeenkomsten de voorstellen van het partijbestuur toelichten, waarna ze in debat gaan met een opponent die een andere positie verdedigt. Na dat debat zijn uiteraard alle aan het congres voor te leggen uitspraken onderwerp van discussie.

Plaatsen en data voorrondes

Dinsdag 20 februari, regio Oost: Deventer, buurthuis De Fermerie, Mugeplein 9 (10 min. lopen vanaf station), aanvang 19.30 uur. Debat tussen Diana de Wolff en Kris Douma (Voedingsbond FNV).

Woensdag 21 februari, regio Randstad-Noord: Amsterdam, Mozeshuis, Waterlooplein 205 (vanaf CS en Amstel metro naar Waterlooplein), aanvang

19.30 uur. Debat tussen Diana de Wolff en Bart Teulings (GroenLinks-federatieAmsterdam).

Donderdag 22 februari, regio Noord: Groningen, Huize de Beurs, Akerhof 4 (10 min. lopen vanaf station), aanvang 19.30 uur. Debat tussen Ab Harrewijn en Tom Pitstra (Eerste-Kamerlid GroenLinks).

Maandag 26 februari, regio Randstad-Zuid: Rotterdam, Pauluskerk, Mauritsweg 19 (5 min. lopen vanaf voorzijde CS), aanvang 19.30 uur. Debat tussen Els Veenis en Gerda Bosdriesz (voorzitter GroenLinks-fractie in Dordrecht).

Woensdag 28 februari, regio Zuid: Roermond, vergadercentrum De Staete, Steegstraat 20 (nabij station), aanvang 19.30 uur. Debat tussen Els Veenis en Joop Roebroek (wetenschapper sociale zekerheid KUB).

Donderdag 29 februari, regio Midden: Utrecht, CSB-gebouw, Kromme Nieuwegracht 39 (10 min. lopen vanaf CS), aanvang 19.30 uur. Debat tussen Ab Harrewijn en Bram van Ojik (voormalig Tweede-Kamerlid GroenLinks).

Resolutie over de sociale politiek: 'Van tweedeling naar herverdeling'

Inleiding

Het rapport *Tijd voor zelfstandigheid*, de congresuitspraken die daaruit voortkwamen en de discussie-nota *Werken aan zorg* dragen bouwstenen aan voor het beleid van GroenLinks op sociaal-economisch terrein. In het verkiezingsprogramma resulteerden die in concrete voorstellen over arbeid, zorg, werkgelegenheid, armoedebestrijding en sociale zekerheid. Uit alles blijkt de grote zorg van GroenLinks over de sociale verhoudingen, nu en in de toekomst. GroenLinks ziet het als een uitdaging om hierbij met eigen, vernieuwende ideeën te komen, vooral door de samenhang tussen verschillende sociale vragen te zoeken. De herverdeling van betaald en onbetaald werk wordt verbonden met een rechtvaardiger inkomensverdeling en er wordt een relatie gelegd tussen individualisering en emancipatie enerzijds en het bestrijden van armoede anderzijds. De essentie van de doeleinden van GroenLinks blijft steeds het doorbreken van de maatschappelijke tweedeling.

Toch laat het verkiezingsprogramma van GroenLinks een aantal kwesties open, die om verdere uitwerking vragen. Zo is de vraag onbeantwoord of op termijn moet worden gestreefd naar een arbeidsloos inkomen, of dat de arbeid zo ingericht moet worden dat van ieder individu een bijdrage aan zowel de betaalde als de onbetaalde arbeid verwacht mag worden. Over de gewenste rol van de overheid heeft GroenLinks nog geen eenduidig standpunt. Wat moet wettelijk worden vastgelegd en wat mag van het individu of de sociale partners worden verwacht? Ook de spanning tussen alles wat GroenLinks op sociaal terrein wil realiseren en de geloofwaardigheid wat betreft haalbaarheid en betaalbaarheid, is nog niet bezworen. Te grote idealen kunnen het doel voorbij-schieten. Een te beperkt pragmatisme houdt het doel niet overeind.

Het partijbestuur kiest ervoor geen volledig nieuwe plannen te ontwikkelen voor de sociale politiek van GroenLinks. De genoemde rapporten, de eerdere discussies en het materiaal van het GroenLinks Forum op 25 november 1995 bieden voldoende houvast voor een heldere en moderne sociale politiek. Wel is het nodig een aantal zaken nader uit te werken, de losse einden uit het verkiezingsprogramma met el-

kaar te verbinden en de GroenLinks-visie af te stemmen op nieuwe ontwikkelingen.

Het huidige arbeidsbestel en het stelsel van sociale zekerheid creëren een groeiende en steeds dieper wordende tweedeling in de maatschappij. Er ontstaat een kloof tussen mensen met en hen zonder betaald werk, tussen werknemers met een goede, vaste baan en mensen met een onzekere positie op de arbeidsmarkt, tussen 'werkers' en 'zorgers' en tussen arm en rijk. In de volgende resolutie staat uitgewerkt hoe het arbeidsbestel en het stelsel van sociale zekerheid kunnen worden aangepast. Hiermee wil GroenLinks de geschetste negatieve tendensen keren, de herverdeling van werk en zorg stimuleren en de armoede bestrijden.

De onderstaande uitspraken bevatten zowel voorstellen voor de langere termijn, als zaken die op korte termijn geregeld dienen te worden. Bepaalde voorstellen vergen aanzienlijke omschakelingen in arbeidspatronen of in geldstromen. Die zullen niet van vandaag op morgen gerealiseerd zijn. Toch is het goed om ook bij de politieke voorstellen voor de korte termijn op deze doeleinden vooruit te lopen. Maatregelen voor de korte termijn kunnen dan zo vorm worden gegeven, dat ze bijdragen aan de lange-termijn-doelen.

Omdat het om een mix van doelen op de lange en de korte termijn gaat is er niet voor gekozen alle voorstellen van een financieel plaatje te voorzien. Omdat GroenLinks op termijn uitgaat van andere verdelingen in de samenleving met betrekking tot arbeidsduur, participatie en functie van sociale zekerheid, is het lastig vanuit de gangbare berekeningsmodellen – die geënt zijn op de huidige arbeidsduur en participatie – een bruikbare financiële vertaling van de voorstellen te maken.

Maar bij de formulering van de uitspraken is er toch ook op gelet dat het geen optelling van financieel onhaalbare voorstellen wordt en bij een enkel voorstel zal een nadere financiële onderbouwing gemaakt worden. In het algemeen wordt gekozen voor een verschuiving van de lasten van arm naar rijk en van arbeid naar productie, consumptie en milieubelastende activiteiten. Bij de wijze van vormgeving van nivellering moet er wel voor gewaakt worden dat de gemiddelde arbeidskosten niet stijgen met als mogelijk negatief gevolg een grotere werkloosheid.

Het partijbestuur kiest voor een inperking van de onderwerpen tot enkele hoofdaandachtsgebieden A. arbeid, zorg en werkgelegenheid en B. armoedebestrijding en sociale zekerheid.

A. Arbeid, zorg en werkgelegenheid

1. Werk

Volledige werkgelegenheid met de huidige arbeidsduur als norm, te bereiken door economische groei, is een illusie. Daarnaast is die ongewenst, met het oog op de omschakeling naar een duurzame economie. Het ideaal van de volledige werkgelegenheid gaat verder uit van een eenzijdige definitie van arbeid. De traditionele loonarbeid, zoals die vooral door mannelijke kostwinners verricht werd (en wordt) staat daarvoor model. Op de korte termijn zal dit soort werkgelegenheid niet de oplossing zijn voor de velen, die nu buitengesloten zijn. Toch mag deze constatering er niet toe leiden dat het belang van de deelname aan betaalde arbeid verregaand wordt gerelativeerd.

Het is wenselijk te streven naar een situatie waarin alle burgers in hun arbeidzame leven zowel deelnemen aan betaalde arbeid, als aan onbetaalde zorgar-

heid en vrijwilligerswerk. Dit niet alleen met het oog op doeleinden als emancipatie en zelfstandigheid, maar ook vanuit het uitgangspunt dat het goed is dat ieder individu naar vermogen een bijdrage levert aan het welzijn en de welvaart van de gemeenschap.

Uiteraard is maatschappelijke participatie meer dan betaalde arbeid, die nu wordt vereenzelvigd met de gangbare beroepsarbeid. Veel onbetaald verrichte arbeid, zoals bepaalde vormen van zorgarbeid en vrijwillig verrichte gemeenschapstaken, is dermate belangrijk dat het wenselijk is die om te zetten in betaalde arbeid. Daarnaast blijven er zorgtaken en vrijwillige inzet bestaan die onbetaald blijven, maar die in waardering en inpassing in het sociale bestel ten volle tot hun recht moeten komen. De nevenschikking van soorten arbeid betekent echter niet dat het om het even is of de één zich volledig op de betaalde arbeid stort en de ander volledig onbetaald zorgt.

Een en ander betekent dat de werkweek korter moet om ieder inderdaad in de gelegenheid te stellen de gewenste combinatie te realiseren. Een normwerkweek van 32 uur zou al een forse stap vooruit zijn, maar in de toekomst — en in veel gevallen nu al — zal een nog kortere werkweek nodig zijn om daadwerkelijk op ontspannen wijze betaalde arbeid en zorg te kunnen combineren. Ook bij een normwerkweek van 32 uur blijft (kortere) deeltijdwerk een noodzakelijk recht. Verder dienen loopbaanonderbrekingen mogelijk te worden om intensievere periodes van zorg, scholing en bezinning mogelijk te maken.

Met alle vormen van korter werken en loopbaanonderbreking zijn drie doelen gediend, waaraan concrete voorstellen zullen worden getoetst:

- 1 terugdringing van de arbeidsbelasting;
- 2 herverdeling van betaald en onbetaald werk tussen vrouwen en mannen;
- 3 bestrijding van de werkloosheid.

Uitspraak 1

Uitgangspunt van volwaardige participatie aan het maatschappelijk leven is dat het iedere burger mogelijk gemaakt wordt betaalde arbeid te verrichten en die te combineren met zorgarbeid en vrijwilligerswerk. Daartoe dient de normwerkweek verkort te worden tot 32 uur. Volwaardige deeltijdarbeid dient te worden gestimuleerd. De loopbaan dient voor langere periodes onderbroken te kunnen worden voor zorg, scholing of bezinning zonder dat dat leidt tot uitval uit de betaalde arbeid.

2. Een zaak van overheid en sociale partners

Verkorting van de werkweek, loopbaanonderbreking en de combinatie van betaalde arbeid, zorg en andere onbetaalde activiteiten zijn een verantwoordelijkheid van de sociale partners en de burgers zelf. Maar ook de overheid zal een stimulerende en sturende rol moeten spelen — via wetgeving, financiële regelingen en beleid ten aanzien van de eigen organisatie. In wetten waarin nu nog sprake is van een normwerkweek van 40 uur zal die vervangen moeten worden door een nieuwe norm van 32 uur. Het gaat daarbij vaak om berekeningsgrondslagen, uitgangspunten van standaardwerkuren als er geen CAO is en dergelijke. Er wordt dus niet gedoeld op een uniforme en wettelijk afgedwongen collectieve arbeidsduurverkorting.

De wettelijke kaders, fiscale maatregelen en de inzet van overheidsmiddelen moeten voldoende sturing zijn om de sociale partners de gewenste weg te laten kiezen. De sociale partners zijn echter zelf de geëigende partijen om de precieze vormgeving van de nieuwe normwerkweek te bepalen. Experimenten die arbeidsduurverkorting in forse stappen combineren met een verdergaande ontkoppeling van arbeidstijden en bedrijfstijden moeten draagvlak en enthousiasme creëren voor een verdere introductie.

De eigen verantwoordelijkheid van sociale partners, de overheid als stimulator, geldt ook voor andere zaken — bijvoorbeeld de loopbaanonderbreking. De overheid dient het voortouw te nemen met

eën wettelijk kader, dat een terugkeerrecht in de functie en een zekere financiële bescherming biedt. Bij loopbaanonderbreking zou verder het recht op een uitkering kunnen gelden, mits de vervanging vervuld wordt door een werkloze. De nadere uitwerking is aan de sociale partners. Zo zou bijvoorbeeld een regeling als de VUT omgezet kunnen worden in een loopbaanonderbrekingsregeling, waarin de werknemer zelf kan bepalen op welk moment in de loopbaan die wordt benut. Waar dit gepaard zou gaan met mogelijkheden voor flexibele pensionering, ontstaan er tal van zelf te maken keuzen voor de moderne werknemer. De aanwending van de VUT-premies voor dergelijke regelingen is een zaak van de sociale partners. Een aantal wettelijke kaders is echter nodig omdat de vakbeweging niet in alle gevallen krachtig genoeg is om werknemers te beschermen.

Overwerk moet in de bedrijven worden teruggedrongen. De overheid kan dat beïnvloeden door hogere premies op overschrijding van de normwerkweek te heffen en door verlaging van de lasten op werkweken van 32 uur of korter. Verder zijn fiscale of andere maatregelen gewenst om het ook mensen met lagere inkomens mogelijk te maken korter te werken. Het voetinkomen (uitspraak 3) is daarvoor een prima instrument. Een alternatief, vooruitlopend op een algehele fiscale stimulering van een kortere werkweek, is een belastingvoordeel voor in ieder geval de laagste inkomens bij het werken in volwaardige deeltijd (20-32 uur).

Uitspraak 2

De overheid dient bij wet- en regelgeving uit te gaan van een normwerkweek van 32 uur en stimuleert de realisering van deze arbeidsduurverkorting met fiscale maatregelen en wettelijke rechten.

- a. Voor werknemers en werkgevers moeten de lasten bij een werkweek van gemiddeld 32 uur of minder verlaagd worden. Bij een werkweek van gemiddeld meer dan 32 uur moeten de lasten verhoogd worden.
- b. Voor werknemers met lagere inkomens dient de kortere werkweek financieel mogelijk gemaakt te worden door maatregelen die het eventuele koopkrachtverlies compenseren.
- c. Er komt een wettelijk recht op deeltijdarbeid.
- d. Deeltijdarbeid wordt fiscaal gestimuleerd.
- e. Er komt een wettelijk kader voor loopbaanonderbreking, waarin in ieder geval een zekere inkomensbescherming en het recht op terugkeer in de functie worden geregeld.

3. Voetinkomen

Een voetinkomen is een voor iedereen gelijk maandelijks bedrag, dat van verschuldigde belastingen mag worden afgetrokken of dat als individueel onbelast inkomen wordt uitbetaald. Het voetinkomen is een opstapje naar het zelfstandig verwerven van inkomen. Het maakt het gemakkelijker om ook met een lager inkomen korter te werken. Voor uitkeringsgerechtigden maakt het de kloof tussen uitkering en arbeidsmarkt kleiner. Omdat het voetinkomen zowel korter werken als arbeidsparticipatie stimuleert, is het goed voor de werkgelegenheid, zeker in combinatie met elders genoemde maatregelen die de herverdeling beogen van betaalde en onbetaalde arbeid.

De financiering van het voetinkomen zal deels moeten bestaan uit de opbrengsten van heffingen op energie, grondstoffen, milieubelastende activiteiten en — productie. Dit betekent dat die heffingen gedeeltelijk worden teruggeluisd naar de burger. Omdat de hoogte van het bedrag voor iedere burger hetzelfde is, heeft dit een financieel positief effect voor mensen met een lager inkomen. Ook de in het verkiezingsprogramma voorgestelde eerste stap, het omzetten van de belastingvrije voet in een negatieve inkomstenbelasting van een voor ieder gelijk bedrag, heeft een nivellerend effect.

De huidige uitkeringsgelden vormen een bron van de verdere financiering. Een deel daarvan wordt immers vervangen door het voetinkomen. Ook is te verwachten dat een aantal voorstellen de arbeidspartici-

patie bevordert en daardoor het beroep op uitkeringen vermindert.

Van de werkenden heeft het voetinkomen vooral betekenis voor degenen met een lager inkomen. Het nivellerende effect en de geboden mogelijkheid korter te werken zonder netto inkomensverlies bieden met name deze groepen kansen. Voor degenen met een hoger inkomen wordt een mogelijk voordeel van het voetinkomen gecorrigeerd.

Voor uitkeringsgerechtigden betreft het voordeel niet de verhoging van het inkomen. In principe vangt het voetinkomen een deel van de uitkering. Dit deel mag echter wel worden behouden als men gaat samenwonen en wordt ook niet verrekend met eventuele andere inkomsten. Het voetinkomen verkleint, kortom, de armoedeval voor mensen met minimuminkomens.

Het voetinkomen is verder een stap in de richting van de individualisering van inkomens. Mensen zonder betaalde baan of uitkering (veelal zorgende vrouwen) biedt het voetinkomen een eigen inkomen. Daarmee wordt de huidige voetoverheveling, en de remmende werking daarvan op de arbeidsdeelname van vrouwen met een verdienende partner, verlaten. Ook andere kostwinnersvoordelen kunnen verdwijnen. De gelden die hiermee vrijkomen, kunnen worden gebruikt voor de financiering van het voetinkomen of voor andere voorzieningen die de combinatie van betaald werk en zorg mogelijk maken.

Het partijbestuur is voornemens verder te onderzoeken wat de optimale hoogte van het voetinkomen is. Bij welke hoogte is het effect op de arbeidsparticipatie en op de werkgelegenheid het gunstigst? Welke wijze van financiering is reëel zonder dat het onaantoonbare effecten heeft op de rest van het sociale stelsel? Vergroot het voetinkomen de kansen van uitgesloten van de arbeidsmarkt op volwaardige deelname of worden zij bij een te hoog voetinkomen definitief verwezen naar marginale banen? Dit is een aantal vragen dat een nadere beschouwing verdient. Vooruitlopend daarop is in de concept uitspraak toch een, redelijk willekeurig, richtbedrag van 500 gulden opgenomen. Dit om aan te geven in welke richting het partijbestuur vooralsnog denkt. Zonder die richting kan de discussie ter voorbereiding van het congres in onhelderheid blijven steken. Voorstanders van een volledig basisinkomen zouden er een bedrag in kunnen lezen dat daaraan tegemoetkomt (bijvoorbeeld 900 gulden). Tegenstanders van een basisinkomen en een voetinkomen zouden er een kostenneutrale variant (het omzetten van de belastingvrije voet in een negatieve inkomstenbelasting) uit kunnen afleiden. Het is daarentegen juist de bedoeling om een aantal scenario's uit werken, die de voordelen van een voetinkomen zichtbaar maken, zonder het als een soort 'halfwas' basisinkomen te beschouwen.

Het voetinkomen moet niet vergeleken worden met een (volledig) basisinkomen, omdat het te laag is om er zelfstandig van te kunnen leven. Het voetinkomen kan beter vergeleken worden met een maatregel als het verhogen van de belastingvrije voet — een ander voorstel dat bedoelt de arbeidsparticipatie van lager betaalden te stimuleren. In vergelijking daarmee heeft het voetinkomen echter het voordeel dat het iedere burger een gelijk bedrag in gulden biedt. Hiermee houdt het een een individueel inkomen in, ook voor hen die nu geen eigen uitkering of inkomen uit arbeid hebben. Het voetinkomen kan daarmee ook worden gezien als een financiële basisvoorziening voor dat deel van de arbeid, dat in de GroenLinksvisie ieder naast de betaalde arbeid zou moeten kunnen verrichten. Het doet recht aan het gegeven dat zorgarbeid en vrijwilligerswerk ook tijd kosten, die niet beschikbaar is voor het verrichten van betaalde arbeid.

Het draagvlak in de samenleving voor een dergelijke vorm van een voor ieder gelijke negatieve inkomstenbelasting (NIB) groeit, nu ook de PvdA voorstellen in deze richting doet en de FNV toekomstmodellen presenteert waarvan dit een onderdeel vormt. De omzetting van de belastingvrije voet in — zoals GroenLinks die NIB noemt — een voetinkomen van ongeveer 250 gulden zou een belangrijke eerste stap zijn.

Het voorgenomen onderzoek van het partijbestuur dient de mogelijke volgende stappen aan te geven.

Uitspraak 3

GroenLinks streeft naar het invoeren van een individueel onbelast voetinkomen, als basis van het inkomensbestel in Nederland. Onderzoek moet uitwijzen of een hoogte van 500 gulden per maand wenselijk en financieel haalbaar is.

4. Flexibilisering

Er zijn verschillende vormen van flexibilisering te onderscheiden.

Allereerst is er de flexibilisering van arbeidstijden, van openings- en bedrijfstijden. Met deze vormen van flexibilisering heeft GroenLinks niet zo veel moeite, mits daarmee ook aantoonbare winst geboekt wordt op het terrein van de arbeidsduurverkorting. Die moet dan bovendien leiden tot herbezetting en niet slechts tot harder werken door de zittende werknemers. Een voorwaarde om dit te realiseren, is dat de medezeggenschap van werknemers over arbeidstijden — ook in kleine bedrijven — goed geregeld is in de Wet op de Ondernemingsraden.

Flexibilisering van arbeidstijden, openings- en bedrijfstijden moet verder een positief effect hebben op de werkgelegenheid of op de mogelijkheden voor werknemers om betaald werk te combineren met door hen gewenste andere activiteiten. Uiteraard moeten er grenzen aan de flexibilisering gesteld worden, zodat we niet in de molen van de 24-uurseconomie dol draaien. Een gemeenschappelijke vrije dag en vrije avonden, waarop het sociale leven zijn beslag kan krijgen, blijven een groot goed.

Een andere vorm van flexibilisering is die van arbeidscontracten. Steeds meer contracten hebben een tijdelijk karakter of zijn anderszins flexibel. Uitzendwerk, flex-, min/max-, en nulurencontracten, aanstellingen voor bepaalde tijd, enzovoorts zijn aan de orde van de dag. Dit geldt voor de 16-jarige in de buurtsuper tot aan de doctor aan de universiteit. Voor deze groeiende groep werknemers is beschermende wetgeving op zijn plaats, die een bodem legt in het aantal uren waarvoor een werknemer opgeroepen kan worden en die een fatsoenlijk contract en ontslagbescherming biedt. Verder dienen er ook daadwerkelijk rechten op uitkeringen zoals de WW (waarvoor men wel premie betaalt, maar waarvan men door hoge referentie-eisen wordt uitgesloten) en pensioenrechten verkregen te worden.

Uitspraak 4

Flexibilisering van arbeidstijden en bedrijfstijden zijn acceptabel onder de voorwaarde dat er duidelijke winst geboekt wordt bij de arbeidsduurverkorting, dat het een gunstig effect heeft op de werkgelegenheid en dat de sociale wenselijkheid van een gemeenschappelijke vrije zondag en vrije avonden wordt gerespecteerd.

De rechtspositie van deeltijdwerkers, thuiswerkers en werknemers met onzekere en 'kleine' contracten moet worden verbeterd. Zij hebben recht op een goede arbeidsovereenkomst en een betere ontslagbescherming.

Het recht op sociale zekerheid en de mogelijkheid pensioenrechten op te bouwen moeten voor deze werknemers verbeterd worden.

5. Gelijke rechten op betaalde arbeid

Speciale aandacht is nodig voor de arbeidsmarktpositie van mensen met weinig kansen op de arbeidsmarkt, zoals laaggeschoolden, langdurig werklozen, migranten, gehandicapten, herkeurde arbeidsongeschikten en herintreders op de arbeidsmarkt. Hun toegang tot de arbeidsmarkt wordt belemmerd door verdringing uit mogelijke banen door beter opgeleiden en gezonden, waarbij witte jonge en gezonde Nederlandse mannen de meeste kansen hebben. Onderzoek van de WRR heeft aangetoond dat er op de arbeidsmarkt sprake is van directe en indirecte discriminatie bij werving en selectie, ten gunste van de laatstgenoemden.

Het is nodig de obstakels weg te nemen, die nu de

effectieve uitvoering van de wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname Allochtonen verhinderen. Hierdoor kan de discriminatie en de achterstanden op de arbeidsmarkt van allochtonen worden bestreden.

Herverdeling van arbeid kan de verdringing van zwakkere groepen door hoger opgeleide en gezondere werknemers tegengaan. Arbeidsduurverkorting, deeltijdarbeid en loopbaanonderbreking, ook in de midden- en hoger betaalde functies moeten ruimte op de arbeidsmarkt creëren en de doorstroming bevorderen. Het is dan ook van groot belang om die doorstroming met bemiddeling en scholing te ondersteunen en te stimuleren. Instroombelief en doorstroombeleid zouden meer op elkaar afgestemd moeten worden. Dit is primair de verantwoordelijkheid van de sociale partners.

De arbeidsvoorziening dient zich met name te richten op bemiddeling van minder kansrijken op de arbeidsmarkt en op de begeleiding van uitstroom uit additionele arbeid.

Ook wanneer arbeidsduurverkorting een positief effect heeft op de doorstroming, blijft extra aandacht voor het creëren van werk aan de onderkant van de arbeidsmarkt van belang. Het aanwenden van uitkeringsgeld om noodzakelijke gemeenschapstaken te verrichten is een alternatief voor de verwaarlozing van de publieke ruimte, die door een krampachtige ideologie over de terugdringing van de collectieve sector wordt bevorderd. Juist hier is werkgelegenheid te vinden. En dat is doorgaans 'groenere' werkgelegenheid dan de met overheidsgeld opgetuigde milieubelastende megaprojecten als de uitbreiding van Schiphol. Wel dient dit zoveel mogelijk vorm te krijgen in reguliere arbeidscontracten.

Het scheppen van werk door laagbetaalde arbeid goedkoper te maken, zonder aantasting van het netto inkomen van de werknemer, is een andere mogelijkheid.

In alle varianten moet helder zijn dat het gaat om waardevol werk, waar een — zij het in de praktijk vaak nog te bescheiden — beloning tegenover hoort te staan. Het verplichten van uitkeringsgerechtigden om maatschappelijk nuttige taken te verrichten als tegenprestatie voor de uitkering, is onacceptabel.

Uitspraak 5

Op termijn biedt korter werken, en daarmee het tegengaan van verdringing van laaggeschoolden, het meeste perspectief voor velen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Maar vooralsnog zijn ook speciale maatregelen om de werkgelegenheid en de arbeidsmarktkansen voor deze groepen te vergroten nodig. De arbeidsvoorziening zal zich met name moeten richten op ondersteuning van deze groepen.

Het creëren van banen door het aanwenden van uitkeringsgeld voor het verrichten van waardevolle gemeenschapstaken is een goede zaak. Dit dient zo veel mogelijk vorm te krijgen in reguliere banen.

De rechtspositie en doorstroomperspectieven van mensen die werken op 'additionele' arbeidsplaatsen dienen verbeterd te worden. Wie na drie jaar nog aangewezen is op een 'additionele' arbeidsplaats komt in aanmerking voor een hogere beloning.

Het verrichten van werkzaamheden met behoud van uitkering kan slechts plaatsvinden op basis van vrijwilligheid, zonder de dreiging van sancties.

Ongelijke kansen op de arbeidsmarkt dienen verder bestreden te worden door een scherpere aanpak van discriminatie en een beter gegarandeerde uitvoering van de wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname Allochtonen.

B. Armoedebestrijding en sociale zekerheid

6. Uitgangspunten sociale zekerheid

De dagelijkse politieke praktijk op het terrein van

de sociale zekerheid vraagt regelmatig om reacties en compromissen. De algemene ijkpunten die de GroenLinkse inzet kenmerken, vormen daarvoor de toetsingscriteria.

De kern van de uitgangspunten van GroenLinks met betrekking tot sociale zekerheid is dat het huidige stelsel niet alleen onvoldoende zekerheid biedt, maar ook een rem is op de volwaardige participatie van uitkeringsgerechtigden in de samenleving. Het huidige stelsel biedt te weinig positieve stimulans aan mensen, om geheel of gedeeltelijk zelfstandig inkomen te verwerven uit arbeid. Bij het gebrek daaraan wordt die stimulans nu met name gezocht in negatieve prikkels, zoals controles en sancties.

Maar ook is het stelsel vooral gericht op de bescherming van de gevestigden op de arbeidsmarkt en houdt het een starheid in stand die nadelig is voor de herverdeling van betaald en onbetaald werk. Het biedt te weinig zekerheid aan mensen die werk en zorg combineren, die van baan veranderen, die (tijdelijk) hun loopbaan onderbreken of die in deeltijd gaan werken. Kortom, aan die werknemers die zich flexibel gedragen. Het huidige stelsel bevordert een tweedeling tussen enerzijds 'zittende', gevestigde, werknemers en anderzijds zwangere, zieke, zorgende, zoekende en zwerfende werknemers.

GroenLinks wil een ander stelsel van sociale zekerheid: een stelsel dat een positieve stimulans biedt tot maatschappelijke participatie, zowel aan mensen met een uitkering als aan mensen met betaald werk.

Dat andere stelsel moet twee vormen van sociale zekerheid bij elkaar houden: enerzijds het bieden van een minimumvoorziening als vangnet. Die moet iedere burger in ieder geval voldoende inkomen bieden voor een bestaanszekerheid, die gerelateerd is aan het uitgangspunt dat mensen volwaardige burgers moeten kunnen zijn in de Nederlandse samenleving. Anderzijds bevat het stelsel van sociale zekerheid ook zogenaamde 'bovenminimale uitkeringen'. Dit zijn uitkeringen die wat betreft premieheffing en aanspaken gerelateerd zijn aan het inkomen dat mensen zelfstandig verwerven. Bij het wegvallen van dat inkomen bieden deze uitkeringen een zekere inkomenscontinuïteit; dit is een uitkering die wat betreft hoogte in relatie staat tot het gederfde inkomen. In de meeste wetten is dat nu 70% van het laatstverdiende loon.

GroenLinks acht het van belang dat die basisvoorziening voor de bestaanszekerheid en de loondervingvoorziening voor inkomenscontinuïteit niet van elkaar losgekoppeld worden. Ter wille van het draagvlak voor de totale sociale zekerheid en ter wille van de door ons gewenste rechtvaardigheid is het goed dat gekozen wordt voor een collectief geregisseerd stelsel, dat uitgaat van solidariteit tussen sterken en zwakken, gezonden en zieken, armen en rijken.

Uitspraak 6

Het stelsel van sociale zekerheid moet voor GroenLinks aan een aantal uitgangspunten voldoen:

1. Het stimuleert tot actieve participatie in de samenleving en tot het geheel of gedeeltelijk zelfstandig verwerven van een inkomen uit arbeid.
2. Het stimuleert de herverdeling van betaalde arbeid en het combineren van betaalde arbeid met zorg en/of vrijwilligerswerk.
3. Het biedt bestaanszekerheid aan allen die niet zelfstandig voldoende middelen van bestaan kunnen verwerven.
4. Het biedt inkomenscontinuïteit aan hen die om reden van ziekte, handicap of werkloosheid aangewezen raken op een uitkering.
5. Het gaat uit van solidariteit en is in hoofdlijnen collectief.
6. Het is een houdbaar stelsel, dat ook op de langere termijn duidelijkheid en zekerheid biedt.

7. Bovenminimale uitkeringen

In 1996 zal de politieke discussie op sociaal terrein met name betrekking hebben op het stelsel van bovenminimale uitkeringen. Dit zijn de uitkeringen die een verzekering bieden voor loonderving bij onvrijwillige uitval uit de betaalde arbeid: Ziektewet, WAO

en WW. Privatisering, premiedifferentiatie, grotere keuzevrijheid, eigen verantwoordelijkheid zijn begrippen die in die discussie opduiken. Ten aanzien van een aantal ontwikkelingen zal GroenLinks zich sterk maken voor de verdediging van de positie van mensen die nu op die uitkeringen zijn aangewezen. Het is ongewenst en onnodig de duur en hoogte van hun uitkeringen nog verder aan te tasten.

Daarnaast is een offensievere rol geboden, met voorstellen, die aansluiten bij de eigen uitgangspunten voor een toekomstig sociaal beleid. Met de uitga-ve van de bundel 'Het zekere, voor het onzekere' heeft het Wetenschappelijk Bureau van GroenLinks daartoe een eerste impuls gegeven. Het partijbestuur neemt initiatieven om de daarin aangedragen ideeën voor de vormgeving van een stelsel van bovenminimale uitkeringen verder uit te werken. Daarbij zal een leidende gedachte zijn dat bovenminimale uitkeringen een belangrijk onderdeel van de collectieve sociale zekerheid zijn, mede wegens het creëren van voldoende draagvlak in de samenleving voor de gevraagde solidariteit in het hele stelsel. Ook de midden- en hogere inkomens mogen zich verzekerd weten van een belang bij een rechtvaardig en houdbaar stelsel.

Dat collectieve houdt in dat niet aan de markt wordt overgelaten welke risico's men wel of niet wil verzekeren: In principe maakt de overheid uit wie geaccepteerd dienen te worden en onder welke condities (o.a. geen onaanvaardbare premiehoogte). Ook wordt deelname aan bepaalde verzekeringen verplicht gesteld aan individuele burgers om (massale) on- of onderverszekerdheid te voorkomen.

In de uitspraak worden een aantal van dergelijke randvoorwaarden geformuleerd voor een nadere uitwerking van het stelsel. De uitspraak is dan ook een opdracht aan het partijbestuur om het een en ander verder uit te (laten) werken.

Uitspraak 7

Voor GroenLinks is een loondervingsverzekering voor onvrijwillige werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid een onmisbaar onderdeel van de collectief geregelde sociale voorzieningen in Nederland. Ideeën die de rol van de overheid beperken tot slechts de basisvoorzieningen, wijzen wij af.

De overheid zal voor deze zogenaamde bovenminimale regelingen in ieder geval de verzekeringsplicht, de acceptatieplicht van mensen met grotere risico's, de premieheffing naar draagkracht en een bodemdekking wettelijk moeten regelen.

Bij wijzigingen in het stelsel dient er naar gestreefd te worden dat die geen aantasting mogen vormen van de hoogte en de duur van de bestaande uitkeringen.

Het stelsel dient gemoderniseerd te worden door ook een verlofregeling voor kortdurende zorg en calamiteiten mogelijk te maken.

Onderzocht moet worden hoe een gemoderniseerd stelsel van sociale zekerheid de sociale risico's van flexibele werknemers het meest adequaat kan verzekeren.

8. Bijstand

Voor wie niet voldoende eigen inkomen kan verwerven en ook niet in aanmerking komt voor de loondervingsuitkering is een inkomensvoorziening, die vergelijkbaar is met de huidige bijstand nodig. Of er nu een voetinkomen komt of niet, moet deze inkomensvoorziening een inkomen garanderen van ten minste het huidige sociale minimum. Voor dat (aanvullende deel tot het) sociale minimum geldt een inkomensstoets en in principe de eis tot beschikbaarheid voor een passende baan. Aan die passendheid kunnen voorwaarden verbonden worden. Waar 32 uur de norm wordt ligt het in de rede ook slechts beschikbaarheid te eisen voor 32 uur. Ook aan de kwaliteit van de te accepteren banen mogen eisen gesteld worden. Verder kunnen er andere omstandigheden zijn die grenzen stellen aan de mate waarin het werk passend is. Voor een alleenstaande ouder,

bijvoorbeeld, zou een baan van meer dan 24 uur wellicht niet passend geacht kunnen worden. Voor uitkeringsgerechtigden die zelf een zinvolle invulling weten te geven aan hun tijd, kan het ongepast zijn beschikbaarheid voor banenpool of Melkerbanen te eisen. Bepaalde groepen, zoals oudere werklozen, kunnen worden vrijgesteld van de verplichting een baan te accepteren.

Speciale aandacht is nodig voor de 'blijvers in de uitkering'. Juist zij hebben te lijden van een uitkering die structureel te laag is. Voor hen moet het, naast een verbetering van die uitkering, mogelijk gemaakt worden zelf meer bij te verdienen dan in de algemene regeling is vastgelegd.

Een verhoging van de koopkracht van die groep, los van de bijverdienregeling, zou bijvoorbeeld in vier jaarlijkse stappen van 2,5% kunnen geschieden. Prioriteit daarbij hebben groepen uitkeringsgerechtigden die vanwege leeftijd (AOW, 50+) of handicap (zeker de vroeggehandicapten) de minst kansrijken zijn als het gaat om het vinden van een baan.

Inkomensnormen voor uitkeringen horen in principe landelijke geregeld te zijn. Gemeentelijk beleid is slechts aanvullend. Het mag niet zo zijn dat de inkomensnormen zo laag zijn, dat hele groepen mensen voor hun normale bestaan aangewezen raken op regelingen als de bijzondere bijstand. Bepaalde onderdelen van de herziene Bijstandswet dienen daarom weer te worden teruggedraaid. Zo zou opnieuw een landelijke vrijlatingsregeling voor bijverdiensten moeten gelden, waarnaast gemeenten aanvullend beleid mogen voeren. Ditzelfde geldt voor het toeslagenbeleid.

Uitspraak 8

Een bijstandsregeling garandeert een uitkering of een aanvullende uitkering op een voetinkomen, ter hoogte van het sociale minimum: twee volwassenen ontvangen 100%, eenoudergezinnen 90%, alleenstaanden 70%. Voor deze uitkering geldt een inkomensstoets en de beschikbaarheid voor passende arbeid.

Ter stimulering van deelname aan ook deeltijdarbeid wordt opnieuw een landelijke vrijlatingsregeling ingevoerd.

Voor mensen die langdurig aangewezen zijn op het sociale minimum is een koopkrachtverbetering van 10% noodzakelijk.

Waar andere vormen van participatie dan betaalde arbeid worden overeengekomen en voor wie handhaving van de plicht beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt niet reëel is, kan met instemming van de betrokkene, de plicht te solliciteren worden opgeschort.

9. Armoede

Bij de armoedebestrijding gaat het zowel om het verbeteren van de kansen om zelfstandig in het bestaan te voorzien, als om het bieden van een structureel voldoende inkomen om volwaardig mee te kunnen participeren in de samenleving. De bijzondere bijstand mag slechts een aanvullend instrument zijn voor bijzondere omstandigheden. Het toepassen van de koppeling van de uitkeringen aan de loonontwikkeling en structurele verbeteringen van het sociale minimum verdienen de voorkeur boven moeizame individuele inkomensreparaties.

Het anti-armoedebeleid van de regering heeft te veel het karakter van het bij elkaar vegen van enkele reparatiemaatregelen. Bovendien is het onvoldoende. De structurele problemen worden te weinig aangepakt.

Een deel van het anti-armoedebeleid is gedecentraliseerd, waardoor gemeenten meer beleidsvrijheid en verantwoordelijkheid gekregen hebben en nog krijgen. De wijze waarop dat nu gebeurt, houdt echter met name in dat de gemeenten mogen afwijken onder de grens van de tot dan toe geldende landelijke normen. Op deze wijze worden uitkeringsgerechtigden ook voor hun primaire bestaanszekerheid in toenemende mate afhankelijk van het (toevallige) gemeentelijk beleid.

Landelijke normen moeten wat GroenLinks betreft

in principe aan ieder die het betreft voldoende inkomensgaranderen. De gemeentelijke vrijheid zou moeten inhouden dat de lokale overheid daarboven op maat aanvullende maatregelen kan nemen.

Uitspraak 9

Het anti-armoedebeleid is primair een landelijk beleid, dat zich richt op structurele maatregelen die armoede voorkomen. Inkomensnormen worden gesteld door de landelijke overheid. De koppeling van de uitkeringen aan de loonontwikkeling dient volledig te worden toegepast. Met nivellerende maatregelen dient de vergroting van inkomensverschillen te worden tegengegaan.

Gemeentelijk beleid dient aanvullend te zijn en gericht op hulp op maat waar de structurele maatregelen (nog) niet voldoen. Nu het landelijke anti-armoedebeleid zo onvoldoende is, moet het gemeenten mogelijk gemaakt worden in voor betrokkenen gunstige zin af te wijken van het landelijke beleid. Zo moeten schulden gemakkelijker kwijtschelden kunnen worden, de regels voor individuele inkomenssteun verruimd en dienen controle- en sanctieregelingen niet altijd uniform en stringent gehanteerd te worden.

10. Lasten

Armoede betreft niet alleen inkomen en werk. De (vaste) lasten, die mensen moeten opbrengen, maken net zo goed deel uit van het probleem. Waar de nadruk sterk ligt op het inkomen en daardoor al snel gaat over hoogte van uitkeringen, dreigt vergeten te worden dat naast uitkeringsgerechtigden ook veel werkenden met lage inkomens in toenemende mate in de problemen komen. Ook bij hen is sprake van een sluipende, maar duidelijk zichtbare verarming, doordat hun inkomensgroei beperkt is en de lasten en uitgaven ieder jaar harder stijgen dan de inkomensgroei. Om (de gevolgen van) die lastenstijging aan banden te leggen, zou als uitgangspunt moeten gelden, dat de vaste lasten in principe niet sneller mogen stijgen dan de inkomensontwikkeling van de minima en de inkomensgroepen daar iets boven. Waar bepaalde lasten sneller stijgen, zijn vormen van inkomenscompensatie op zijn plaats. Te denken valt bijvoorbeeld aan het systeem van een balansuitkering, die mensen met een laag inkomen bij de overschrijding van een bepaald percentage woonlasten recht geeft op een aanvullende uitkering. Verder dient ook de Individuele Huursubsidie verbeterd te worden.

Uitspraak 10

De vaste lasten van huishoudens met een inkomen op of iets boven het minimum, betaald werkenden zowel als uitkeringsgerechtigden, zouden gemiddeld niet sneller mogen stijgen dan de gemiddelde inkomensontwikkeling van deze groep. Voorkomen dient te worden dat zij terechtkomen in een uitzichtloze armoedeklem. Hiertoe moet de stijging van de vaste lasten worden beperkt of in het inkomen worden gecompenseerd. Het gaat daarbij om de woonlasten, de gemeentelijke heffingen, het schoolgeld en de kosten van medische zorg.

De belastingaftrek van hypotheekrente voor het hypotheekgedeelte boven 250.000 gulden dient te worden afgeschaft. Dat geld moet ten goede komen aan de sociale woningbouw en aan de matiging van de woonlasten voor de lagere inkomens.